

**ПРОГРАМА „ДОБРОСЪСЕДСТВО” 2005
БЪЛГАРИЯ – СЪРБИЯ
УСТОЙЧИВО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ**

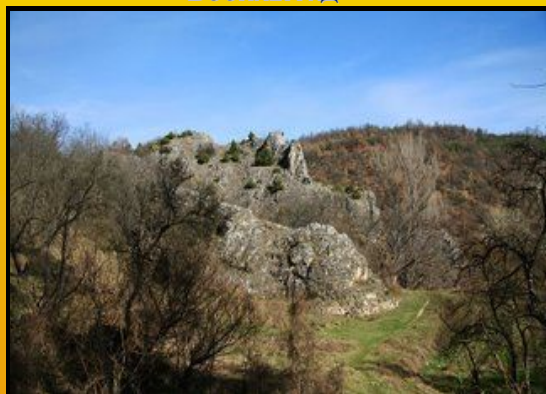
**Бюджетна линия: 2005/017-457.01
РЕФЕРЕНТЕН НОМЕР: BG 2005/017-457.01.016/GRANTS - 05SER03/04/002**

БОСИЛЕГРАД

КОВАЧЕВЦИ

ЗЕМЕН

ТРЕКЛЯНО

МАРКЕТИНГОВО ИЗСЛЕДВАНЕ

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ ОБЩИНИТЕ
КОВАЧЕВЦИ, ЗЕМЕН, ТРЕКЛЯНО (РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ) И БОСИЛЕГРАД
(РЕПУБЛИКА СЪРБИЯ)**

ДОКЛАД

СЕПТЕМВРИ 2008

Съдържание

Въведение.....	3
Резюме.....	4
1. Базова информация.....	6
2. Методика на изследването.....	8
3. Анализ на резултатите.....	10
3.1. Краище – един район със своя идентичност, настояще и бъдеще.....	10
3.2. Социално-икономическо развитие на района в момента и в перспектива.....	17
3.3. Състояние на трансграничното сътрудничество в момента и нагласи и перспективи за бъдещето	26
4. Изводи и препоръки за бъдещи инициативи.....	30
Приложения.....	34

**Маркетинговото изследване е направено от екип на
БАЛТОВ КОНСУЛТ ЕООД**

**Настоящият документ е изготвен с финансовата подкрепа на ЕС и Република България.
Текстът не отразява официалната позиция на Европейската комисия.**

Въведение

Този доклад е съставен в отговор на задание за провеждане на Маркетингово изследване на територията на три български общини – Ковачевци, Земен и Трекляно и една сръбска община – Босилеград.

Докладът има за цел да представи информация, която присъства в основните планови документи на общините и която е набрана в резултат на интервютата за състоянието на трансграничното сътрудничество в района на четирите общини и нагласите и намеренията на основните заинтересовани страни към това сътрудничество и към цялостното социално-икономическо развитие на района.

Изследването се проведе през месец септември 2008 година и включи 41 структурирани интервюта с представители на местните власти, гражданския сектор и бизнеса в четирите общини на проекта.

Интервютата са проведени от професионалисти – двама социолози, един психолог със специализация по маркетинг и един икономист.

Анализът е изготвен на базата на емпиричния материал от проведените интервюта след подробно проучване на плановите и стратегическите документи на четирите общини.

Докладът ще бъде използван при изготвянето на стратегията за бъдещото трансгранично сътрудничество в района.

Резюме

Този доклад има за цел да представи информация, която е набрана в резултат на интервютата за състоянието на трансграничното сътрудничество в района на три български общини – Ковачевци, Земен и Трекляно и една сръбска община – Босилеград и нагласите и намеренията на основните заинтересовани страни към това сътрудничество и към цялостното социално-икономическо развитие на района

Изследването се проведе през месец септември 2008 година и включи 41 структурирани интервюта с представители на местните власти, гражданския сектор и бизнеса в четирите общини на проекта.

В доклада накратко се прави преглед на състоянието на района на проекта на базата на информация от общинските планове за развитие и се представя виждането на интервюираните за съвременното състояние и перспективите социално-икономическото развитие на района и на трансграничното сътрудничество. Всички изводи и препоръки се базират именно на мнението на респондентите, изразено в интервютата.

Докладът е структуриран в четири части. Първата част задава контекста на изследването и настоящия доклад. Втората част представя методиката на изследването. Третата част е посветена на структуриран анализ на резултатите от интервютата, а четвъртата част представя обобщени изводи и препоръки за бъдещи инициативи.

В приложения са представени:

- Заданието на настоящето изследване;
- Методология на изследването;
- Въпросник за интервютата;
- Запис на интервютата.

Основните изводи и препоръки са насочени не толкова към конкретни дейности за трансгранично сътрудничество, колкото към дейности, които да създадат предпоставки за това местните власти и техните партньори наистина да поемат инициативата в свои ръце, защото те са истински заинтересовани от това сътрудничество.

Дефицитите, на които има нужда да се отговори, колкото се може по-скоро, са в сферата на създаване на капацитет за трансгранично сътрудничество, установяване на контакти, привличане на реалния интерес на външните партньори, формиране на реални партньорства, основаващи се на реални потребности и интереси на местните общности.

Първият извод и съответни препоръки са от първостепенно значение и се отнасят до ролята на местните власти за трансграничното сътрудничество и за социално-икономическото развитие на общините. Този извод не е откритие, важната констатация тук е, че този факт се разбира и отчита от институциите и личностите, които имат роля за това развитие. Необходимо е да се изгражда капацитет на местните власти за работа в мрежи, за сътрудничество и партньорство на регионално, национално и трансгранично ниво.

Вторият обобщен извод е за недостига на обмен на информация и общуване между главните действащи лица в общините от българска страна и съответно с потенциалните им

партньори от другата страна на границата. Препоръката е за целенасочено информирание на всички потенциални заинтересовани страни и на широката общественост за възможностите за трансгранично сътрудничество.

Трети извод е, че не достига обменът на информация и общуването не само вътре в общините, но и между общините от трансграничния регион. Препоръката е да се планират срещи от типа на бизнес форумите, в които да участват предприемачи от трансграничния регион – не само от конкретните общини, но и от съседните, както и техните бизнес-партньори.

Четвърти извод е свързан с недостига на реален поток на информация или опити за партньорство с „външния свят” на потенциални инвеститори и партньори като инициатива от страна на местните власти или други местни организации и институции. Препоръката е да се подготви целенасочен анализ и се изпълни конкретна маркетингова стратегия за района, чрез която да се предизвика интереса на инвеститорите и потенциалните външни партньори..

Петият извод е свързан с конкретните възможности и потенциала за трансгранично сътрудничество. Конкретните сфери са: културен обмен, туризъм, търговията и индустриите, усъвършенстване на инфраструктурата .

1. Базова информация

Изследването се провежда в рамките на проект „Укрепване на капацитета и партньорството между местните институции, бизнеса и общностите в общините Ковачевци, Земен и Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия) за създаване на модел за трансгранично сътрудничество между малките общини” на Общинска администрация Ковачевци по Програма ФАР „Добросъседство” 2005, България – Сърбия, Устойчиво икономическо развитие

При успешно реализация на този модел, той ще подкрепи местното социално-икономическо развитие и може да бъде използван като добра практика в други трансгранични райони.

Основните проблеми, към които се насочват целите на проекта, са:

- недостатъчният капацитет на общинските администрации за управление на трансграничното сътрудничество и на други проекти, финансирани от европейските фондове;
- ниско ниво на информационен обмен и полезни практики между съседните общини от България и Сърбия;
- ниска икономическа активност и висока степен на безработица в общините Ковачевци и Босилеград;
- община Ковачевци е известна със своите фолклорни традиции и културно наследство, които си приличат с тези от района на Босилеград, но между двете общини съществуват малко съвместни дейности в тази посока;
- недостатъчно усвояване и използване на наличните ресурси за развитие на устойчив туризъм в района на проекта.

Проектът предвижда установяване на трайно сътрудничество между партньорите от България и Сърбия в социално-икономическата и в културно-историческата област за развитие на туризма в региона.

Проектът е насочен към основните целеви групи в 4-те общини – местните власти, и МСБ и неправителствени организации (НПО) и младежи.

С прилагането на дейностите на проекта се очаква да бъдат постигнати следните резултати:

- Създаване на ефективен модел за ТГС, приложим и в други малки общини по българската граница.
- Създаване на действащ Информационен център с квалифициран персонал, който да снабдява с качествена информация местната власт и бизнес, НПО и младежи.
- Увеличаване капацитета на местните власти за управление и прилагане на практика на модела за ТГС, управление цикъла на проекти и внедряване на европейските политики за регионално развитие.
- Повишаване капацитетът на публичните институции в граничния район Ковачевци – Босилеград за изработване реалистични стратегии за развитие

- Създаване на мрежа от институции в подкрепа на ТГС – придобиване на знания и опит за ефективно партньорство, инициране на проектни предложения, създаване и управление на проекти от общинските администрации и социално-икономическите партньори.
- Разработване на инвестиционни профили на Ковачевци, Земен, Трекляно и Босилеград.
- Увеличаване достойнието и запознаването с културните характеристики на районите от двете страни на границата и увеличаване ефекта от ТГС.

Настоящото изследване има ключово значение за изпълнението на проекта, тъй като е важна стъпка към привличането и консолидирането на заинтересованите страни за развитие на ТГС и интегрирано развитие на целия район.

Целта на изследването е да набере информация за състоянието на трансграничното сътрудничество и за нагласите и намеренията на основните целеви групи и заинтересовани страни да участват в ТГС, както и за перспективите и възможностите за социално-икономическо развитие на района.

Конкретните задачи са да се набере и анализира информацията относно:

А/ Трансграничното сътрудничество

- съществуващи инициативи и опит за ТГС;
- потребността и насоката на бъдещо ТГС;
- конкретни идеи и готовност за тяхната реализация

Б/ Цялостното социално-икономическо развитие на района

- актуалното състояние на икономическите отрасли през погледа на заинтересованите страни и целевите групи;
- възможности за възстановяване на традиционни отрасли за района;
- механизми и перспективи за привличане на инвестиции и социално-икономически растеж в периода 2009 – 2013 година

2. Методика на изследването

Целеви групи и подбор на респонденти:

Основните целеви групи на изследването се определят на базата на ролята и участието на институциите, организациите и социалните групи при осъществяване на трансграничното сътрудничество и в процеса на социално-икономическото развитие на района.

Дефинирани бяха няколко целеви групи, чиито представители бяха включени като респонденти в изследването:

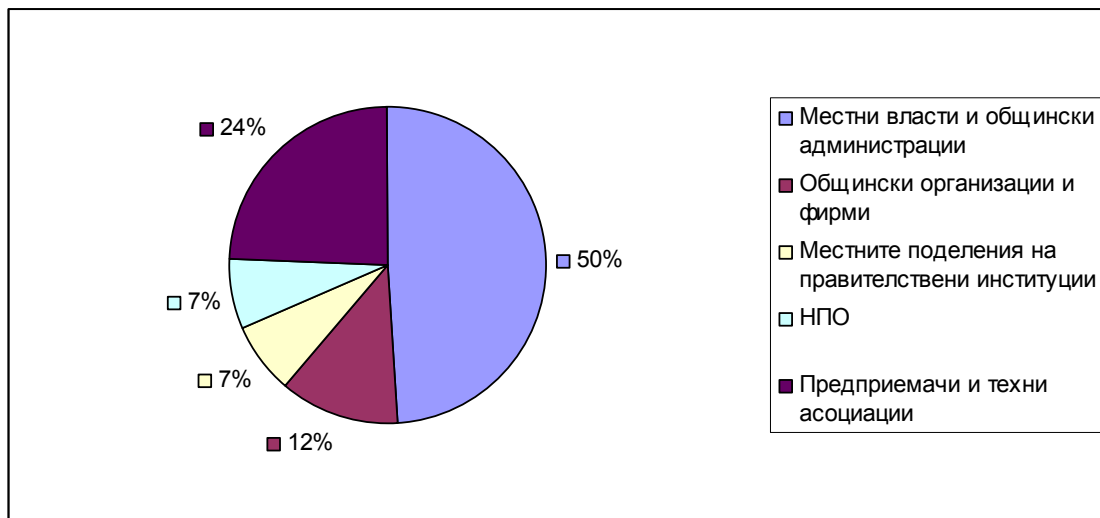
- Представители на местните власти и общинските администрации – общински съветници, кметове, служители в общинските администрации;
- Представители на общински организации и институции – училища, общински фирми и др.
- Представители на местните подразделения на централните правителствени институции – общински служби на МЗХ и др.
- Представители на НПО – в различни сфери
- Представители на предприемачите и техни сдружения и асоциации.

Подборът на респондентите се извърши на базата на предварително изпратени писма – покани до изчерпателен списък от представители на изброените целеви групи и включване на всички отзовали се.

Съгласно заданието, в изследването са обхванати 41 респонденти от територията на четирите целеви общини – Ковачевци, Земен и Трекляно от Република България и Босилеград от Сърбия.

Разпределение на респондентите по общини и групи:

Групи	Ковачевци	Земен	Трекляно	Босилеград	Общо
Местни власти и общински администрации	6	3	6	5	20
Общински организации и фирми		2		3	5
Местните подразделения на правителствени институции	1	1	1		3
НПО	1			2	3
Предприемачи и техни асоциации	1	5	3	1	10
Общо	9	11	10	11	41

Фиг. 1 Разпределение на респондентите по целеви групи

Методика на изследването

Приложен е методът на структурирано интервю. За целта е разработен въпросник, базиращ се на заданието на клиента. За регистрирането на отговорите не са използвани записващи устройства, а само запис на ръка и последващо транскрибиране.

За целите на анализа бяха приложени елементи на метода анализ на съдържанието, при който се търси повторемост на теми, проблеми и отношения към тях. Тези два аспекта са класифицират по целевите групи.

3. Анализ на резултатите

Анализът на резултатите от изследването е структуриран в съответствие със структурата на въпросника. В първите две части се анализира информацията, отнасяща се до цялостното социално-икономическо развитие на района, а в третата и четвъртата част се анализира състоянието на трансграничното сътрудничество и съответно нагласите за бъдещото му развитие.

3.1. Краище – един район със своя идентичност, настояще и бъдеще

Общините, включени в проекта са част от една широка географска област, която има своя специфика и идентичност, както по отношение на географията и природата си, така и по отношение на историята и културните си традиции и поминък.

На юг **Краището** граничи с Осогово, на север и на изток със Западното Средногорие, На югозапад областта е ограничена от държавната граница с Бивша Югославска Република Македония. Малка част, предимно горното течение на река Драговищица, се намира в Сърбия. Областта е характерна с по-суров климат и планински терен. Тази непривлекателност, както и трудният достъп до района, винаги са поставяли региона встрани от вниманието на държавата и държавниците – някъде там украй, на края, до границата, и от там иде името Краище.

Областта е подчертано планинска, прорязана от дълбоки долини и речни корита. Включва планините Руйско-Верилската планинска редица, Земенската, Конявската и Милевската планини, Голо бърдо и котловините Трънска, Брезнишка, Радомирска, Пернишка, Кюстендилска, Самоковска, Долнобалканска и др.

Отводнява се почти изцяло от р. Струма и нейните притоци. В най-източната част оттичането е чрез р. Искър (Самоковска котловина) и р. Марица (Долнобалканска котловина). По-големите реки са: Струма, Джерман, Искър, Марица, Ерма, Треклянска река, Драговищица, Светля, Конска, Арката.

Първите българи са дошли тук по времето на хан Крум през 809 година, когато той завладява София. По-късно го завладяват византийците, сърбите, а след това османците. През последните години населението, особено в селата, рязко намалява поради миграция към големите градове, предимно София.

През Средновековието най-учените хора в България са били свещениците, включително селските. Това са хората, които са могли да четат църковните книги и да пишат, и често са играели ролята на учители. В началото на 19-ти век просветителски център в Краището е било училището при черквата в с. Извор. По това време селяните получили правото от султан Махмуд II да построят нова черква върху основите на старата, която се рушала. Тогава поп Новко, родом от с. Горни Кортен предложил при черквата да се отвори училище. Така през есента на 1833 г. било отворено първото училище в Краището, без знанието на властта. Първ учител бил поп Гьоргия Старийо, за 1 година, а след него 7 години бил учител даскал Тривун от Кратово. След него 13 години учителствал даскал Димитрия Стоянов от Ваксево. На

последните двама Краището дължи своите първи просветени люде, неговите учители, попове и кметове.

Населението е почти изцяло източноправославно.

Общините Ковачевци, Земен и Трекляно (в България) и Босилеград (в Сърбия) са малки по площ и население. Преходът от централизирана планова икономика към пазарно стопанство и политическите промени и децентрализацията на властта в двете съседни страни са значимо предизвикателство, с което малките общини се справят по-бавно в сравнение с големите и централни общини. Периодът на преход отнема повече време, донася значими промени в цялостния социално-икономически облик на населените места от района.

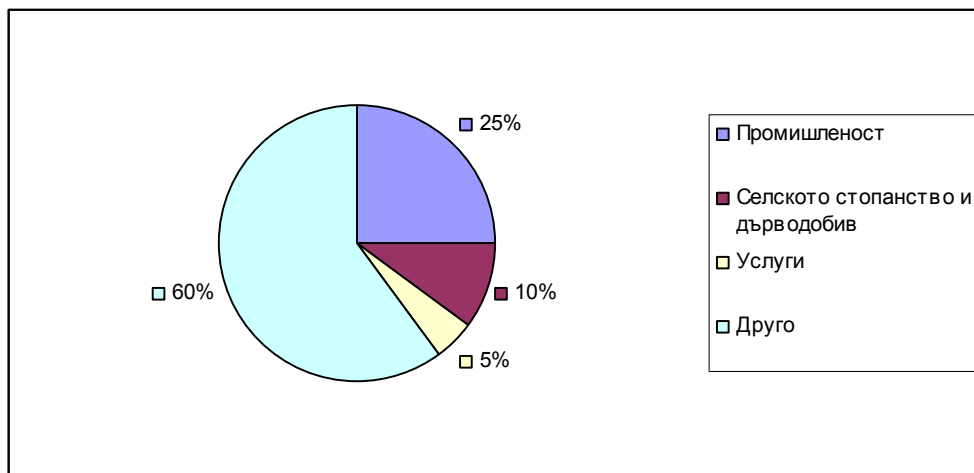
Община Ковачевци попада в категория изостанал селски и изостанал планински район. Тя е разположена в западната част на България на площ от 139.1 кв. км, на 55 км. югозападно от гр. София и на 25 км. в същата посока от Перник. Община Ковачевци включва общо 10 населени места.

Климатът в най-ниските части на Общината със средна надморска височина около 735 м се отнася към умерено-континенталната област. В по високите части до 1150 м надморска височина той преминава в планински. Земеделските и горските територии заемат преобладаващ дял от площта на Общината, като делът на земеделските земи е 76,1 кв. км на обработваемите площи 50,6 кв. км, от които едва 4,9 кв. км са поливни.

На територията на Общината е построен язовир “Пчелина” на реките Струма и Светля с обем 49 млн. куб. метра вода. Разкрит е, но не изследван минерален извор. Планира се възобновяване на строителните работи за доизграждане на яз. Раянци, като алтернативен водоизточник не само за нуждите на Общината, но и за задоволяване и на останалите общини от област Перник.

На територията на Общината няма полезни изкопаеми с икономическо значение.

Общият брой на населението в община Ковачевци е 2263 души. Демографските показатели на Общината непрекъснато се влошават. Намалява броят на населението, влошава се възрастовата структура. Населението в трудоспособна възраст в Община Ковачевци е около 40%. В структурата на заетостта доминиращ дял заемат хората, които работят в бюджетни предприятия и организации, 25% са заети в промишлеността, 10% в селското стопанство и дърводобива и едва 5% работят в сектора на услугите.

Фиг.2 Структура на заетостта в Община Ковачевци

На територията на община Ковачевци са разположени много и разнообразни паметници на културата и исторически забележителности, включително средновековен параклис над скалите на язовир “Пчелина”, етнографски комплекс в с. Лобош, антични селища в селата Сирищник, Ракиловци, Калище, Егълница и др. доказващи отминали древни култури – тракийска, римска, ранновизантийска.

Брутният вътрешен продукт на човек от населението на Общината за 2000 г. е 2932 лв. при средно за област Перник 2536 лв. и за страната 3247 лв. В периода 1999 – 2003 год. се отбелязва трайна тенденция за намаляване броя на стопанските единици.

На територията на община Ковачевци има едно промишлено предприятие (“Аматица” АД) за сигнална апаратура с битово и промишлено предназначение. Фирми от Общината са в преговори с чуждестранни фирми за развиване на дейности в областта шивачество и плетачество. На територията на Общината има три фирми, които произвеждат оранжерийни цветя. Единствената общинска фирма на територията на Общината е ОФ ”Ковачевци” ЕООД с разнообразен предмет на дейност, включително транспорт, селскостопанска дейност, търговска дейност строителство и др.

В областта на земеделието функционира 1 земеделска кооперация. Около 13 % от цялата обработваема площ се обработва от самите собственици.

Пчеларството е сектор, който ще се развива и в бъдеще на територията на община Ковачевци. Към 2004 г. има регистрирани 852 пчелни семейства, като тенденцията е постоянно да се увеличават.

Общината разполага с добри горски масиви с възможност за развитие на дърводобив. Горският фонд на Общината се стопанисва от Държавно лесничейство Земен. Площта му е 48, 2 кв. км.

Пътната мрежа на територията на община Ковачевци включва републикански и общински пътища. Голяма част от изградената общинска пътна мрежа е в средно и лошо състояние. Всички населени места имат транспортна връзка, макар и не ежедневна.

Водата като природен ресурс е разпределена твърде неравномерно на територията на Ковачевска община. Общинския център и 9 села от Общината са водоснабдени с питейна вода.

Общината има нормална степен на телефонизация. Мобилните оператори имат добро покритие на цялата територия. Енергийната мрежа е в сравнително добро състояние, всички населени места са електроснабдени.

Замърсяването на въздуха на територията на Общината е нищожно. Нискокачествените горива, използвани в домакинствата са замърсител с подчертано локален характер.

Община Земен се намира в югозападната част на Пернишка област на 40 км от гр. Перник, на 70 км от София и на 40 км от гр. Кюстендил. Надморската височина в общината варира от 595 до 950 м. Площ на Община Земен в дка – 253 900. Брой населени места 19.

Общото население на общината е 3 846 жители, 2 326 от тях живеят в гр. Земен, останалите 1 520 – в селата.

През територията на общината преминават третокласни и четвъртокласната пътища. През общината преминава националната железопътна линия София – Кюстендил – Гюешево.

Земеделската територия в общината е 42,7%, т.е. 97 415 дка, от тях обработваема е едва 41,5%. Горският фонд е 57,3%, или 156 485 дка. Около 20 – 22% от горския фонд се залесява, но горите се използват основно за дърводобив за огрев и целулоза.

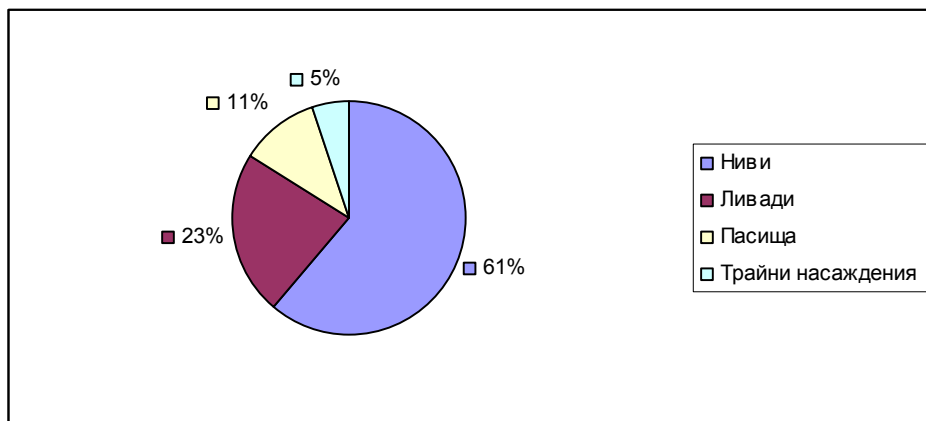
Общината се характеризира с много разнообразен релеф и с умерено-континентален климат. Общината е със запазено екологичното равновесие, наблюдават се известни проблеми единствено със съхраняването на почвите – ерозията (на места силна), намаляване на плодородната земя, пряко замърсяване с прекомерното използване на минерални торове. През територията на община Земен протичат р. Струма, р. Треклянска, р. Дивлянска и р. Блатешничка. В района има няколко микроязовира, две езера и много карстови извори. Почвите на територията са подходящи за отглеждане на пшеница, ръж, овес, картофи.

В общината се наблюдава демографски срив на населението, който е особено значителен в селата поради почти нулева раждаемост. Като цяло в общината раждаемостта е много ниска, а смъртността – висока, което води до отрицателен естествен прираст на населението (за 2003 г. е 22,2 %).

През периода 2000 – 2004 год. равнището на безработицата в Община Земен варира между 15,7 и 13,2%. През последните 1-2 години процесите на активизиране на икономиката в Община Земен се осъществява бавно, но се наблюдават положителни икономически резултати.

В цялостната структура на произвеждана промишлена продукция, приоритетни ще бъдат: производство на вар и варови разтвори, каменно-трошъчни материали, огнеупорна глина, обувни стоки, строителни материали, хранително-вкусова промишленост.

Земеделските земи в Община Земен са общо 97 500 дка, от които обработваеми площи са 55 800 дка. Като структура тази земеделска земя е в следното отношение: 61% са ниви, 23% - ливади, 11% - пасища и 5% – трайни насаждения.

Фиг.3 Структура на земеделската земя в община Земен

Общината не е традиционен земеделски район. В продължение на години са унищожени традиционни отрасли в селското стопанство (овощарство, сеитба, производство на картофи и др.). Наличието на над 4 000 дка алувиално-ливадни почви по поречията на четирите реки, обуславят прекрасните условия за развитие на овощарството.

Животновъдството в общината също търпи негативни тенденции. В периода 1992 – 2002 год. броят на селскостопанските животни е намалял наполовина.

Горският фонд в Общината се възприема като един от основните фактори за подобряване на условията на живот, особено в селските и планинските райони.

Община Трекляно

Община Трекляно е в Област Кюстендил, има 19 населени места с общо население от 1111 души. Територията ѝ е 250 кв. км.

На територията на общината има само един цех за бакелитови изделия, в който работят около 20 души. Селското стопанство е представено с малки семейни стопанства от по няколко крави или овце, както и с няколко производители на картофи на по няколко десетки декара.

Районът е подходящ за овощарство, но този селскостопански подотрасъл е почти напълно изоставен.

Горското стопанство е представено с дърводобивна дейност, но не и дървопреработваща, както и с наличието на 50-членна ловна дружинка.

Птищата в общината са третокласни и четвъртокласни, някои от тях в неблагоприятно състояние. Проблем съществува и с обществения транспорт, тъй като той е много лош и неуреден.

В общината няма изградена канализация, а също така липсва Интернет.

Всички населени места на общината са електроснабдени и свързани с пощенски услуги чрез няколко пощенски станции.

Социални дейности се осъществяват от един здравпункт в село Трекляно и едно училище с до 8-ми клас с 46 деца.

Основните приоритети в Общинския план за развитие за периода 2007 – 2013 година са в сферата на туризма, възстановяване на селското стопанство, разширяване на бакелитовия цех,

подобряване на ефективността на горското стопанство, подобряване на инженерната инфраструктура и подобряване на ефективността на социалните дейности. Дейностите, които планът предвижда за изпълнение на тези приоритети са привличане на инвестиции – арендатори за селското стопанство и инвеститори в туризма, създаване на кооперация на земеделците и привличане на консултантска помощ.

Община Босилеград обхваща част от планинската област Краище. Областта е разположена от двете страни на сръбско-българската граница и представлява сложна мозайка от планински ридове и долини, отличава се със сурова природа и изключително планински релеф. От останалата част на Сърбия Босилеградският край е откъснат с планинските масиви Бесна кобила (1936 м), Власина и Страшер. Босилеградската котловина е с дължина 5,5 км, средна широчина 1,5 км и 730 м надморска височина. Горската растителност в общината в миналото е безмилостно изсичана за увеличение на обработваемите площи и сега 28% от територията на общината заемат гори. Перспективите за експлоатацията им е слаба, тъй като дървесината е от ниско качество. Налице е значителен воден потенциал, както от питейна, така и от минерална (хидрокарбонатно калциумна).

В следствие на лошите пътища в общината до голям брой села трудно се стига с обикновено превозно средство дори през лятото.

Общината заема площ от 571 кв. км и в рамките ѝ влизат 36 населени места, а общо населението ѝ възлиза на 9930 души, от които 2 447 в центъра на общината – Босилеград. Близко 77% от населението на общината се самоопределя като етнически българско, и едва 9,1% – като сърби. Общината има 3 899 домакинства, от които повечето – 2 771, се занимават със селско стопанство. Пенсионерите в общината са около 1 400 души, а в обществения и частния сектор работят 2 300 души, а към 1 000 души са безработни. 60% от незаетите са под 30-годишна възраст.

Икономическа характеристика на общината в значителна степен се определя от находища на олово, мед и цинк в околността, към които се прибавят наскоро разкрити на волфрам и злато; най-голямото в ЮИ Европа находище на фосфат, доломит, графит и др. Традиционният поминък на населението включва земеделие, занаятчийство, търговия, а в по-ново време – рударство, строителство. През 50-те–80-те години на миналия век около половината от населението е било заето в местната промишленост, която постепенно запада и понастоящем е в процес на приватизация. За ситуацията свидетелства фактът, че общината е сред 12-те най-изостанали в Сърбия, където държавата отпуска кредити само срещу 1% лихва. Единствената действаща фабрика е за чорапи (детски, дамски и мъжки), има цехове за дървопреработване за амбалаж, дърва за огрев, конфекция. Занаятите задоволяват потребностите на населението – авторемонтни услуги, ключари, бояджии, шивачи, стъкляри и др. Селскостопанската продукция включва сирене, месо, мед, плодове и ракия. Има твърде много нерешени имотно-правни отношения, свързани със собствеността. Кризата е довела нещата дотам, че ДП „Слога”, което някога е давало работа на 200 работници, сега разполага с един щатен служител. Проблем е доизграждането и откриването на граничен пункт Рибарци, с което се очаква засилването на износа, вноса и стокообмена. Големи надежди за експлоатирането на природните богатства се възлагат на руско-сръбската компания „Босилметал”, от която се очакват инвестиции в размер на 52 млн. долара.

В сферата на туризма предимство е, че областта е най-планинска в цялата Република Сърбия и на територията ѝ се намира природния резерват Ярешник (3 ха), където расте черен бор като природна рядкост, природния резерват Варденик (11 ха), Лисинското езеро, живописната

планина Голеш (1829 м), както и част от Кюстендилската котловина. Развитието на туризма е заложено като приоритет в стратегическата програма за развитие на общината от 2006 г.

Хотел “Дукат” в Босилеград е изграден 1978 г., а е приватизиран от фирма Кодал 2003 г., след което е реновиран. Разполага с 40 легла в двоустайни и тристайни стаи. Има ресторант с 250 места в голяма зала и 100 места в малка зала.

На територията на общината растат над 150 вида билки. В планините се срещат гъби печурки, както и боровинки. Туристическият потенциал се оценява като скромнен. Сред възможните обекти за туризъм се посочват Лисинското ез., околните села, етноцентрове, 36 църкви и др.

Фрески в босилеградска черква

Пряката връзка с България се осъществява през ГКПП Олтоманци по третокласен път III-601 Кюстендил – Драговищица – границата. До ГКПП Олтоманци участъкът е с дължина 28 км, той се нуждае от рехабилитация. Водят се преговори за реализация на два нови прехода с местно значение. За тях все още не е подписан междуправителствен меморандум, в който да е определено точното им местоположение. Предложени са още два гранични пункта – Трекляно–Босилеград. На територията на България е изграден третокласен път 6012, необходимо е да бъде построен около 2,5 км нов път и около 7 км съществуващо трасе, което се нуждае от рехабилитация. От сръбска страна има път от Босилеград през Извор до границата, който е с приблизителна дължина 8 км.

3.2. Социално-икономическо развитие на района в момента и в перспектива

Всички интервюирани и от четирите общини описаха своите представи за сегашното състояние на социално-икономическия живот в общините и вижданията си за бъдещето.

Като цяло, представите са, че политическите и икономическите промени в страната от последните две десетилетия са довели до значителни негативни тенденции в цялостното социално-икономическо развитие на района. **Проблемът, който се дефинира под различна форма от страна на участниците в изследването може да се обобщи като дефицитът на инвеститорски интерес и активност във всички отрасли и сфери.**

Общата представа за състоянието на района е, че и от двете страни на границата районът е беден. Общините във вътрешността и на двете страни са в много по-добро състояние и с много по-добри перспективи за социално-икономическо развитие, докато пограничните общини и от двете страни на границата се развиват бавно.

Ковачевци

В Ковачевци болшинството от респондентите са на мнение, че общината преживява период на застой и негативни тенденции в социално-икономическото си развитие.

Единственото *малко предприятие*, което функционира на територията на общината е “Аматица” АД за сигнална апаратура с битово и промишлено предназначение и за производство на енергоспестяващи осветителни тела.

Не по-малко от 60% от *обработваемата земя* не се обработва. Собствениците са загубили интерес към земята си, поради несъстоялия се процес на комасация и невъзможността да се продаде или даде под аренда. Няма местни предприемачи, които да са проявили интерес към Програмите на европейския съюз, които подпомагат селското стопанство. А и информация за Програмата за развитие на селските райони липсва. Дори има тенденция, ако се появи някой инвеститор, който се интересува от покупка или наемане на селскостопански земи, местната общност да „скочи” и да попречи на този интерес.

Иначе, територията има потенциал за развитие на селско стопанство. В миналото са били добре развити овощарството, животновъдството и производството на картофи. Сега има само един-двама предприемачи, които отглеждат картофи и животни, но пустеещите земи са повече от обработваните.

Преди време „някаква фирма от Земен” разорала пасищата, за да оправдае пари по САПАРД. Така съсипала пасищата и зарязала в едра оран десетки декари земя.

Важен обект в общината е *язовир „Пчелина”*. Както се изрази един от интервюираните, селото скоро ще се премести там, защото само там се случва нещо. Повечето от земята около язовира е разпродадена. Интерес за инвестиции има само в този район. Построени са вили и един хотел, собственост на предприемач от Перник, който през уикендите се пълни с посетители, привлечени от гостуващите фолк певци. Язовирът привлича и рибари, част от които браконьерстват и замърсяват района.

Знае се, че дълги години язовирът е използван за утайник на завод „Стомана” – Перник, поради което вероятно и до днешен се отделят отровни вещества и периодично рибата измира.

Освен това през зимата когато падне сняг, достъпът напълно се прекъсва и е невъзможно да се ползват и съществуващите там бази.

Преди известно време са направени стъпки да се обяви концесия за садково развъждане на риба в язовира. Това би бил привлекателен бизнес и има интерес у местни предприемачи. Но, за да се случи това е необходимо Агенцията по аквакултури, Перник да направят зонирание на язовира, за да могат после „Водонапоителни системи”, които са собственик на язовира, да дадат концесии на отделните зони. Вече втора годна това не се случва.

За Ковачевци *туризмът* е бил значим отрасъл, главно с мемориалния комплекс „Георги Димитров”. Никой не е преработил идеята за този комплекс като туристически продукт в контекста на съвременността. Обекти за настаняване в няма (с изключение на тези на язовира). Имало е хотел на „Орбита”, който още през 1996 г. е приватизиран, но собственикът не е инвестирал нищо и хотелът се руши. Местата в ресторанта са били 120, а леглата – 50.

Друга атракция е Детският екологичен комплекс, който е собственост на Министерството на образованието и науката. Продължава да се ползва, но част от него е в лошо състояние и не се поддържа и осъвременява. Въпреки това е потенциал за развитието на туризма.

Има и няколко собственици на къщи, които са започнали подготовка за преустройването на домовете си като семейни хотели. Има готовност поне двама предприемачи да започнат да разработват нови атракции и услуги, като например коне за езда, етно-туризъм и др.

В Ковачевци има няколко магазина и един ресторант, който привлича клиенти от района с добрата си кухня и обслужване. Собственикът го развива с перспектива да построи хотел-ресторант.

Други отрасли, които имат макар и абсолютно неразвит потенциал, са *дърводобива, строителството, събирането и преработката на диви плодове, гъби и билки, пчеларството*. Изкупвателни пунктове има в Земен и Радомир, но не и в Ковачевци. Има няколко начинания в сферата на пчеларството, които са много успешни и това е една от възможностите за района през следващите години, но също ще е необходима инициатива за осигуряване на адекватни пазари на продукцията.

Много хора работят в строителството, но главно в София. Даже наемат жилища в Перник, за да им е по-близо. Младите хора, особено мъжете, които живеят в общината и нямат работа, получават социални помощи, които почти изцяло изпиват.

Много е сериозен проблемът с *публичната инфраструктура* в общината. Част от пътищата в общината са в лошо състояние. Но най-големият проблем е водоснабдяването. Подготвят се различни проекти за подобряване на положението, но за момента е трудно да се мисли за развитието на туризъм, при положение, че през по-голямата част от времето няма питейна вода. Причината е в остарялата водопреносна мрежа и в лошото управление.

Има проблем и с доставката на интернет, дори за целите на Общинската администрация.

В момента от страна на общината са подадени проекти по ОППП за ремонт на едното училище, по „Красива България” за ремонт и реставрация на няколко църкви, по ПРСР – за ремонт на пътища и ВиК, в СИФ на Световната банка – за дом за възрастни хора, както и за социален асистент и домашен помощник.

В общината има *две училища*, съответно със 17 и с 21 деца и една детска градина с 20 деца. Почти сигурно е, че едното училище ще бъде затворено съвсем скоро.

Родилният дом отдавна не работи. Правят се усилия да се осигури финансиране да се преустрои в дом за възрастни хора и за дневен център за хора с увреждания. Финансирането ще се осигури от Агенцията за хора с увреждания.

Община Ковачевци има богати *културни традиции*. Най-известната и уникална от тях е изработването на кукерски маски. Тази традиция привлича вниманието на много хора и е в центъра на различни събори, фестивали и празници, които се посещават от хора от цялата страна и от чужбина. Вече четвърта година в края на март в Ковачевци се провежда карнавал „Долината на маските” с участие на сурвакари и кукери от района и страната. Все още има майстори, които могат и са готови да предадат майсторството на този занаят, но са необходими малко инициатива и малко средства за тази цел. Никой не инициира такъв проект. Във всеки случай, тази традиция и събитията, които се организират, със сигурност, могат да се разглеждат като още една туристическа атракция, която може да се разработи и има потенциал.

По отношение на *привличането на инвестиции*, за момента потенциалът е много нисък, поради липсата на работна ръка и поради неуредения статут на земята – липсата на комасация. Иначе, повечето от общинската собственост е приватизирана (собственици има), но никой не инвестира.

Земен

В сравнение с другите три общини на проекта, Община Земен, изглежда да има най-активно работещо стопанство. Повечето респонденти изразяват тревогата си за негативните тенденции в социално-икономическия живот на общината, но се отбелязват и тенденции на съживяване.

Както и на другите места, най-големият проблем за общината е обезлюдяването, което е станало в резултат на многото големи промени в икономиката на цялата страна. Сега този проблем се оказва ключов и за обратния процес. Дори и да има интерес от страна на инвеститори, инвестициите са почти невъзможни поради липсата на качествена работна ръка.

Най-голямото преимущество на Земен в сравнение с другите три общини е *ЖП линията*. Това е наистина инфраструктурно преимущество, което вероятно ще е определящо и в бъдеще за развитието на различните отрасли в общината. Земен е единствената ЖП гара в цялата област Краище и е най-близката гара за останалите общини. Босилеград е близо и до гара Шишковци, Кюстендилско.

Най-големият икономически субект на територията на общината е „Кариери и вародобив” АД – Земен. Собственикът е българин. Постоянно се поддържат 75 работни места пряко в производството на вар, а в определени моменти достигат до 100 – 120 души. Имат и много подизпълнители, където също работят хора от общината – транспорт и др. Този поминък е традиционен за Земен, тук се добива най-качествената и най-бялата вар за строителството. Има залежи за поне още 150 години. Има възможност за разширяване, но не достига работна ръка.

Дадена е и концесия на *рудник за добив на глина*, но нищо не се произвежда на място, само се добива и се извозва. Там има около 20 работни места.

Леката индустрия е представена от шивашки цех и фабрика за производство на чехли и обувки – и двете са наследство от бившето предприятие „Спортпром”. В обувната фабрика „Спортпром шус”, собственост на италианци, са заети около 100 души, а в шивашката около 20. Годишно се произвеждат над 700 хил. чехли, които се изнасят за Италия.

Туризмът наистина има перспектива в община Земен.

Основни атракции са Земенският манастир и Земенкото ждрело, което е включено и в екологичната мрежа НАТУРА 2000, женска певческа група, която печели много конкурси, традиционните събори, маските, сурвакарството, възможностите за велотуризм, ловните запаси, които привличат много любители ловци. Проблем за развитието на туризма е липсата на леглова база и малкото заведения.

Земенският манастир и сега привлича много посетители, главно чужденци, но те няма къде да отседнат, дори няма къде да похапнат.

Липсата на развлекателни заведения и спортна база е един от негативните фактори и за задържане на млади хора в общината.

Има идея и е подготвен проект за оформянето на старото училище като учебен център – със зали, оборудване и собствена леглова база. Това наистина би привлякло повече посетители.

В село Дивля, на границата с Кюстендилска област, има минерални извори. Това са същите извори, на базата на които Кюстендил се е развил като балнеолечебен център. Но за сега (никой нищо не е правил по този повод) няма идеи за проекти в тази област.

Селското стопанство в момента е в застой, но започват малки опити за инвестиции за възстановяване на производството на *ябълки*. До преди около 20 години ябълковите градини на Земен са били на 800 декара. Ако се възстановят тези градини ще се възстанови и съществувалят и закрит цех за производство на пектин.

Напоследък фирма ВАМИД ЕООД реализира проект по САПАРД за изграждане на мандра за производство на млечни продукти, халва и др. Собствениците ѝ имат стада животни и цехове. Продават продукцията си на територията на общината и чрез дистрибутори. Фермите и мандрата се посещават от туристи и за дегустации. Собствениците са заинтересовани да развият и такъв туристически продукт. Но няма къде да се отседне в Земен, нито пък има достатъчно заведения за хранене.

Горското стопанство е било също един от добре работещите отрасли. Сега дори дърводобив не се прави, да не говорим за дървопреработване. Цехът от Земен е изнесен в Кюстендил. А ресурси има.

Привличането на инвеститори може да стане и на базата на публично-частните партньорства. Опит има напоследък. Малък цех за производство на подаръчни опаковки ще се настанят в общинска сграда и ще създаде нови 20 работни места. Местната потребителска кооперация има 52 сгради, само 5 от които се ползват.

Има тенденция на повишаване на интереса към земята в общината. Купуват се места, както от българи, така и от чужденци.

В общината има *СОУ, както и читалища* в Земен и в селата на общината. През последните години гимназията се е включила активно в няколко проекта, чрез които са се създали различни клубове, където младите хора прекарват свободното си време и се развличат – по таекуондо, „Съхрани българското” и др. Има планове да се създадат и такива клубове по танци и други.

Отчита се необходимостта от дискотека, развлекателни заведения, спортни съоръжения, за да се задържат младите хора и да имат занимания и се развиват.

Нови проекти, които се реализират или се очаква да започнат са:

- По ОПОС – доизграждане на канализация и подмяна на водопровод на две улици – в момента се реализира. В 2009 г. има 4,4 милиона за продължаване на тези дейности;
- Кандидатстват за МИГ заедно с Радомир и Ковачевци;
- Подготовка на проекти за кандидатстване пред ЕС – на стойност 119 000 евро;

- Основен ремонт на пътя Земен – Земенския манастир и паркинг – на стойност 304 000 евро;
- Подготвен е и е внесен проект, който да започне от 1 декември 2008 – изграждане на автоспирки и отбивки в населените места в община Земен – 300 000 евро;
- По програма САПАРД 2007-08 беше финансиран проект за мандра на ВАЛИД ЕООД.

Трекляно

Трекляно е най-малката община не само сред участниците в проекта, не само в района на Краище, но е и сред най-малките общини в България. Едновременно с това тя е в много затруднено социално-икономическо положение.

През последните години няма почти никакво развитие, напротив, усещането на респондентите е не просто за застой, а за негативни тенденции. Това е единствената от четирите общини на проекта, в която и кмета, и представителите на общинската администрация са песимистично настроени. Разбирането е, че съдбата на този район зависи изцяло от политическите решения на държавно ниво, че е необходима политическата воля на централните власти, за да се обърне тенденцията.

Реалността, обаче, е че не е решен докрай въпросът със собствеността на земята, поради което няма никакъв интерес от инвестиции в *селското стопанство*. Не са върнати земите на собствениците им и сега земята в почти целия поземлен фонд пустее. Има няколко производители на картофи, които работят в повечето случаи на наета на ниска цена общинска земя. Те са сравнително успешни, продукцията им се пласира добре на софийските борси.

А иначе, освен картофи, тук е има възможност и е подходящо и отглеждането на лавандула и на други лечебни растения. Подходящо е и е имало сравнително добро животновъдство поради отличните пасища. Има много малки опити за животновъдство, но хората се „борят сами“.

Липсва информация за програмите на Министерството на земеделието и храните, никой не е правил опити за предлагане на проекти за финансиране и не знае как да го направи. Има хора, които се допитват и се интересуват, но всичко спира до там.

Успешно са работили *рибарници*, но и те са изоставени и няма желание за инвестиции в този бизнес. А пазари има.

Ловът и *ловният туризъм* имат перспектива, защото има дивеч в района. Има ловна дружинка с 50 члена. Ловци от София са изкупили малки имоти и са построили бунгала, където отсядат с приятели и компании от ловци в съботите и неделите като идват на лов.

Дърводобивът и дърво преработването са били също успешни на територията на общината. Оплакването е, че „подизпълнителите на големите фирми не ги допускат до този бизнес“.

Индустриални предприятия няма. В края на 80-те години на 20 век е започнат проект за завод за електронни възли. Очаквало се е в него да има 2500 работни места и да осигури работа и за хората от другата страна на границата, от Сърбия. Но всичко спира през 1989 г. и остават само незавършените строежи на промишлената сграда и на общежитието. По-късно ги купува АКБ Форест, но няма никаква инвестиция и нищо не работи. Има само малък бакелитов цех с около 20 работни места, който произвежда опаковки за фармацевтичната индустрия.

Туризмът се посочва като възможност за развитието на района. Но всъщност, освен запазената природа и няколко църкви, никой не се позовава на конкретни потенциални атракции, които могат да послужат за разработването на туристически продукти. Не са правени

опити за обособяване на пешеходни или велосипедни маршрути Няма никаква база за настаняване, както и заведения за хранене, с изключение на две малки кръчмички и малка пекарна за хляб.

Има разбиране, че за целите на развитието на туризма най-добрата стратегия е да се свържат със съседни общини, където вече има някакви атракции (например Трън) и да се включат в техните маршрути.

Трекляно

Инфраструктурата на общината също изостава в развитието си. Пътищата са в лошо състояние, наскоро „Петрол” са закрили единствената бензиностанция в общината, няма преки автобусни линии. От повечето от селата е невъзможно да се отиде за един ден до София или дори до Кюстендил.

Медицинското обслужване е крайно ограничено, има само един лекар, на който се отпуска кола от общината, когато е необходимо, няма аптека в общината.

Има идея да се направи хоспис в сградата на едно общежитие, която е в добро състояние, но не е завършена. Но отново е въпрос на привличане на инвеститор.

Училището работи с около 40 деца, повечето от които се докарват от други общини и престояват от понеделник до петък в общежитие, което е в трагично състояние.

Има читалище с богата библиотека и картинна галерия на художника проф. Ефтим Томов. Два пъти я разбиват за обири, сега е затворена и цялата с решетки.

*Повече от 70% от работещите са на заплата на общинския бюджет. Мнението на респондентите е, че *общинската администрация няма достатъчен капацитет* нито за привличане на инвеститори, нито за привличане на средства от Оперативните програми. Повечето интервюирани разбират потребността от коопериране с по-големите общини и от привличане на интереса на външни консултанти и инвеститори.*

Босилеград

Представите на различните респонденти за сегашното и бъдещото социално-икономическо състояние в общината в известна степен се различават. Представите на кмета и на няколко общински служители, както за настоящето, така и за бъдещето, са значително по-оптимистични, отколкото на представителите на неправителствените организации и образователните и социалните институции.

Ситуацията в момента, така или иначе, се описва като застойна, поради процеса на приватизация, който се забавя и в значителна степен зависи и от централните власти.

В момента практически икономическият живот на общината е крайно ограничен. Действащо е малко предприятие за производство на чорапи, в което са заети около 40 души. Има отделни малки стопанства, в които хората отглеждат животни, плодове и зеленчуци за собствени нужди.

Има инвеститор, руско-сръбски консорциум, който проучва находищата на черни и цветни метали. В момента там са заети 64 души, очаква се до 3 години да се разкрият 400 работни места. Това е очакването на кмета, но останалите интервюирани са скептични, че голяма инвестиция в подобно производство може да се направи без наличието на ЖП линия.

*Подобно е положението и с разработването на *фосфатните находища*, за които се знае, че са най-богатите в цяла Европа. Има инвеститори, които през следващите месеци започват проучването на находищата. Според законите на Сърбия 2,5% от печалбата на инвеститора ще останат в общината. Това е информацията на кмета, но останалите интервюирани отново са скептични, че е възможна толкова голяма инвестиция без наличието на транспортна инфраструктура.*

По този повод е и загрижеността на повечето представители на гражданския и на социалния сектори за екологичните последици от разработването на такива големи индустриални находища. Загрижеността идва от факта, че няма прозрачност по отношение на информацията за въздействието на такива големи индустрии върху околната среда.

Всички интервюирани, с изключение на кмета и на двама служители на общинската администрация изразяват не само съмнение, че тези две големи индустриални инвестиции могат да се случат, но и са убедени, че те ще навредят на района, защото ще нанесат непоправими увреждания върху околната среда.

*Всички споделят, че бъдещето на Босиградския край е в *устойчивото земеделие и устойчивия туризъм*. Районът е чист, има традиции в овощарството и животновъдството. Има местни породи домашни животни и сортове растения, които са били отглеждани в този район и са високо ефективни и които могат да се възстановят. Имало е и предприятие за преработка на*

плодовете, както и млекопреработвателно предприятие. Поради липсата на пазари сега те не работят и съответно по веригата – производителите не могат да произвеждат.

Има много добри *ресурси също и от диви плодове, гъби и лечебни растения*. Но за да се предадат е необходимо да се пътува до Ниш. В Босилеград няма изкупвателен или преработвателен пункт.

Всички производители, които са съществували, в момента не произвеждат. Липсва каквато и да е инициатива, липсват пазари, липсва каквато и да е форма на асоцииране на производителите.

Всички виждат възможности за *развитие на туризма*. Разбирането е, че няколко църкви в района са атракция. Говори се, че има запазени занаяти, автентичен фолклор и др. Но реално няма разработен туристически продукт, няма дори разработени атракции или услуги. Има един хотел и малки заведения за кафе и за хранене. Не са правени стъпки за работа с потенциални местни семейни хотели или други доставчици на услуги за устойчиви форми на туризъм – екологичен, културен и др.

Основните проблеми по отношение на икономическото развитие се свеждат до:

- Липсата на пазари – няма достъп до пазарите поради географската изолация на Босилеград. Няма ЖП линия, няма граничен пункт за транспортни и търговски цели (Олтоманци е само за пътници). От друга страна, няма и местни пазари – така че там да идват изкупвачи, за да остане повече принадлежна стойност за местните производители.
- Липсата на инвестиции – няколко опита се правят да се привлекат инвеститори, но липсата на подходящи транспортни връзки отблъсква всеки инвеститор. Необходими са инвеститори в сферата на земеделието – животновъдство и овощарство, туризма и събирането и преработването на билки, диви плодове и гъби.
- Липсата на бизнес консултантски център – тип бизнес-инкубатор, който да генерира инициатива, да окуражи, да консултира, да създава контакти и мрежи, да посредничи за достъп до пазари.

Перспективите за икономическото развитие на общината са в няколко отрасли:

- Добивна индустрия – реалистично тази индустрия няма да може да се развие в пълния смисъл на думата без големи инфраструктурни инвестиции, които зависят от цялостното развитие на Сърбия и нейната икономическа политика;
- Туризъм – съществуват известни ресурси и нагласи сред заинтересованите страни, но предстоят много стъпки и са необходими солидни инициативи, включително инвестиционни, за да се създадат и предложат на пазара реални туристически продукти;
- Животновъдство – има реални предпоставки и опит, но процесът на приватизация, поради забавянето си, за съжаление унищожават и малките ресурси. Необходимо е привличането на инвеститори и обединяване на усилията и инициативата на малките производители;
- Овощарство – традиционен поминък и наличие на условия за преработка, но поради приватизация и загуба на пазари, чака нови инвеститори.

Необходимо е да се направят съществени усилия за привличането *както на инвеститори, така и за мобилизация на местните ресурси и консултантска подкрепа* за формулиране на план за действие в тази насока.

По отношение на *образователната система*, повечето респонденти изразяват своята загриженост. Босилеградската гимназия в течение на десетилетия е била известна като

„Университета на Босилеград”. Още с отварянето ѝ през 1943 г. като преподаватели в нея идват преподаватели от Софийския университет. По-късно, обаче, през седемдесетте години на 20 век, я преобразуват в икономически техникум и започват да образоват счетоводители и средни икономисти. Така се загубва високия престиж на това училище, както и ролята му на средище на българската култура.

Сега проблемът е в недостига на часове по български език, недостига на високо квалифицирани преподаватели и пособия за изучаване на български език и българска история. Повечето млади хора от общината след средното си образование заминават да учат в България и за да се подготвят за изпитите им е необходима помощ. Сега тя се дава чрез неделните училища, организирани от Българския културно-информационен център.

В общината има *здравпункт*, но има проблем при ползването на висококвалифицирана медицинска помощ. Практически, най-близките болници са в България.

Пейзаж от Босилеград

3.3. Състояние на трансграничното сътрудничество в момента и нагласи и перспективи за бъдещето

Възможностите за трансгранично сътрудничество се идентифицират от повечето респонденти като добър ресурс на района, но определено може да се каже, че като цяло не се разбира истинския потенциал на тази ситуация.

Ковачевци

Настоящият проект е първият, който се реализира реално от общината. Пряко въввлечените в проекта хора, са убедени, че е от полза, създават се важни контакти, както с българските институции, така и с институциите от другата страна на границата. Ценно е дори общуването с другите български общини, които са включени в проекта.

Няколко души споделят, че са участвали в други проекти за трансгранично сътрудничество, в единични прояви – семинари в България или Сърбия – на община Перник или на други общини. С Босилеград имат някои контакти главно около честванията на Георги Димитров.

По-голямата част от интервюираните не проявяват нито интерес, нито познаване на форми на трансгранично сътрудничество със Сърбия. Повечето от тях не са чували, нямат опит, а и не мислят, че трансграничното сътрудничество ще им донесе особена полза.

Възможностите за бъдещо сътрудничество на трансгранично ниво се свързват главно в сферата на културния обмен и туризма. Има възможност за създаване на трансграничен туристически маршрут, но затруднението е свързано с необходимостта от координация и съгласуване с другите общини, които са между Ковачевци и границата. Общуването и координацията между общините, макар и само в България и то съседни, се счита за трудно и сложно.

Надежда за ТГС се възлага на културния обмен, търсенето на общи традиции, както и на връзките по честванията на Георги Димитров. Вижда се перспектива за разработване на общи проекти за обмен на деца, зелени училища и изучаване на културните традиции, изучаването и посещаването на манастирите и църквите от двете страни на границата, фолклора.

Земен

Земен има вече опит за трансгранично сътрудничество главно с община Нишка баня в Сърбия, а сега и в настоящия проект. Внесени са нови проекти по следващите грантови схеми за трансгранично сътрудничество на ФАР.

Не всички интервюирани са в течение на проектите, *представителите на частния сектор* не са толкова запознати, но са изключително заинтересовани от възможностите.

Именно те ясно изразяват потребността от повече обмен на информация, размяна на посещения, форуми, на които да се представя информация за развитието и възможностите на изнеса. Представителите на предприемачите са убедени, че възможности за развитие на трансгранични инициативи в сферата на бизнеса има и ще са от взаимна изгода, но нямат информация, не се познават. Даже са правени опити за износ на продукция, но не са били успешни. Но не са се отказали, просто трябва малка подкрепа в тази насока.

Съществува разбирането, че снабдяването със стоки в района между общините спокойно може да се прави и да е изгодно за всички, но нямат контакти.

Развитието на *инфраструктурата* е друг сектор, в който се отбелязва възможността за ТГС – строителството на пътища, комуникации и др.

Всички интервюирани са убедени също така, че *културният обмен* е много полезен и подходящ за ТГС. Този обмен се изразява чрез фестивали, събори, размяна на концертни прояви. Но не на последно място и съвместна реставрация на манастири и църкви.

- Вижданията за сътрудничество през границата в сферата на *туризма* са на няколко нива:
- Има разбиране за развитието на цялата дестинация на четирите общини – „сами не можем да предложим толкова много, за да привлечем туристи”. Това е изключително важен факт и е съвременен професионален подход към туризма.
 - ТГС в сферата на туризма се разбира и като размяна на ученически посещения през ваканциите или за празници, при които да се общува с ученици от съответната страна.
 - Оформяне на маршрути по манастирите и църквите в трансграничния регион;
 - Ловен туризъм и балнеолечебен туризъм, съответно и с Нишка баня;
 - Фестивали, събори, спортни състезания, конкурси за рисунки и надпявания – много подобни идеи съществуват и има опит в тях.

Трекляно

В Трекляно почти никой не знае нищо за възможностите за трансгранично сътрудничество.

Преди около 10 години, по времето на правителството на Жан Виденов, е започнала инициатива за откриване на граничен пункт в местността „Славчето”, но всичко е останало на ниво идеи и подготовка. Повечето респонденти считат, че такъв пункт е необходим, тъй като от двете страни на границата живеят разделени семейства, а и съборът, който се провежда ежегодно в тази местност, събира много хора.

Разбирането за трансгранично сътрудничество се свежда до възможностите за културен обмен, събори, фестивал, размяна на делегации и групи.

Някои от интервюираните си представят и възможности за създаване на трансгранични туристически маршрути, но никой няма реална практическа представа как може и трябва да стане това.

Съществува, обаче, и разбирането, че като първа стъпка е важно да се получи и обмени информация, да се разбере какви са възможните партньори от другата страна на границата и как се предприемат стъпки за конкретни проекти.

Босилеград

В Босилеград всички са убедени, че трансграничното сътрудничество с България е от жизнено важно значение за тях.

Всички подчертаха, че за тях трансграничното сътрудничество не означава споразумения или нови организации, а истинско практическо взаимодействие, което да носи реални ползи на жителите на населените места от двете страни на границата.

Съществуват различни форми на обмен и сътрудничество – от фестивалите и съборите, през даренията на книги от български библиотеки и училища, до пазаруването в магазините в

България и ученето във ВУЗ-овете в София и Благоевград. Провеждат се ежегодни събори като се отваря границата, детски лагери, пленери.

В интервюта се дават многобройни примери, като основната препоръка е тези контакти да се канализират, да имат постоянно финансиране, да се развиват и усъвършенстват. Разбира се, сериозен акцент се прави върху факта, че на територията на община Бослиеград живеят голям процент етнически българи, които имат потребности от спазване на съответните им малцинствени права. За тази голяма част от населението сътрудничеството с България има още по-голяма стойност.

Всички интервюирани са единодушни, когато подреждат по важност сферите за трансгранично сътрудничество за бъдещето. Най-важни са аспектите, свързани с достъпа. Имат се предвид инфраструктурата и визите. Всички са убедени, че подобряването и разширяването на функциите на граничния пункт на Олтоманци ще е от съществено значение не само за трансграничното сътрудничество между общините от двете страни на границата, но изобщо за социално-икономическото развитие на община Босилеград и за целия район. Всъщност, този път към България е важен за развитието на каквото и да е бъдещо производство на територията на община Босилеград, защото е най-прекия и достъпен път до пазарите.

Необходимо е граничният пункт да се разшири, за да може да обработва не само пътници, но и товари.

Дори за достъпа до медицинско обслужване това е най-краткия и бърз път за жителите на общината.

Най-голямото затруднение за реалното трансгранично сътрудничество произтича от необходимостта от визи.

Друга сфера за трансгранично сътрудничество е опазването на околната среда. Има идея за съвместен проект за опазване на река Драговищица, която се влива в Струма.

От известно време се обсъжда възможността за създаване на трансграничен туристически маршрут, като идеята е не само да се подготви трасето на самия маршрут, но и да се включат съответните населени места, където местните жители да бъдат обучени да посрещат туристи и да им предлагат търсените туристически услуги.

Има допирни точки и в сферата на селското стопанство, където може да се постигне синхрон и произвеждане на съответната селскостопанска продукция, подходяща за европейските пазари. За целта ще е подходящо да започне поредица от дейности, чрез които работещи и бъдещи производители да се запознаят с европейските стандарти за селскостопанската продукция.

В сферата на предприемачеството все още не е направено нищо, но се препоръчва провеждането на срещи на предприемачи от двете страни на границата (бизнес-форуми), на които да се създадат условия за обмен на информация и постигане на реални предприемачески проекти между бизнес партньори от двете страни на границата. Очакването е, че могат да се създадат бизнес партньорства в сферата на събирането и преработката на диви плодове, гъби и билки, както и в сферата на селското стопанство и устойчивия туризъм.

Още неоползотворени възможности се виждат и в сферата на образованието – сътрудничество с български училища, обмен на литература, преподаватели, размяна на посещения, подкрепа за ученици от Босилеград, които кандидатстват в български ВУЗ-ове.

Очаква се разширяване и на културния обмен. Изразява се разбирането, че поне веднъж или два пъти месечно трябва да има прояви и събития, които да са посветени на културния

обмен между общините от двете страни на границата – еко- и етно-лагери за деца, пленери, фестивали, литературни четения и др.

4. Изводи и препоръки за бъдещи инициативи

На базата на направения преглед и анализ на проведените интервюта могат да се направят няколко обобщени извода и да се предложат някои идеи за бъдещи инициативи в района. Повече подробности е намират в самите интервюта и в раздел 3 на настоящия доклад. В тази част е прави опи наистина за очертаване на по-общата картина и за препоръки от стратегически характер.

Четирите общини, участващи в проекта, през погледа на респондентите в изследването, имат общи характеристики, но имат и много различия. Общите им характеристики са свързани с принадлежността им към една физико-географска област Краище. Сходният природен и културен пейзаж, общите характеристики на релефа и климата, сходните природни ресурси, близките фолклорни традиции са предпоставки за търсене и на общи насоки за социално-икономическо развитие и трансгранично сътрудничество.

Към тези предпоставки, обаче се наслагват други обстоятелства и влияния, които предпоставят и обясняват и различията между общините. Като цяло, в сравнение с централната част на страната, районът на проекта е по-изостанал, както в социално-икономическото си развитие, така и в инициативата си да се възползва от съществуващите възможности за подкрепа на развитието. Макар и не експлицитно изразено в интервютата, може да се направи обобщение, че и самите хора разбират колко е важно наличието на капацитет и инициатива от страна на местната власт.

По-нататък обобщените изводи и препоръките могат да се разглеждат като резултати от **анализ на потребностите** на района за осъществяване на трансгранично-сътрудничество.

И това е **първият обобщен извод**, който може да се направи от прегледа на интервютата – *ролята на местните власти за трансграничното сътрудничество и за социално-икономическото развитие на общините е от първостепенно значение*. Този извод не е откритие, важната констатация тук е, че *този факт се разбира и отчита от институциите и личностите, които имат роля за това развитие*.

Така се оформя и първата препоръка за бъдещи инициативи за трансгранично сътрудничество. Необходимо е **да се изгражда капацитет на местните власти** за работа в мрежи, за сътрудничество и партньорство на регионално, национално и трансгранично ниво. Изграждането на капацитет не означава само семинари за обучение на кметовете и служителите в администрацията. Необходимо е разработване на по-гъвкави програми и прилагане на иновативни подходи за изграждане на капацитет – подобряване на комуникацията в екипите на общинската администрация с цел ефективно разпределяне на ролите и задълженията, осигуряване на по-дългосрочно присъствие на консултантски екипи в общините, които да осъществяват „обучение на работното място” на администрацията, проекти, насочени към формиране на партньорства с организации и институции вътре в общините, така че някои от функциите да се делегират на партньорите и т.н. За много общини този път е извървян още в деветдесетте години на миналия век, но сега очевидно „упражнението” трябва да се повтори за този район.

В резултат на това „упражнение” би трябвало да се постигне поне по-добра *комуникация между общините от българската страна на границата*. Интервютата показват, че това общуване е значим дефицит. Не е необходимо да се формализират тези контакти под формата на нови асоциации или договори. По-важното е да се затвърди потребността от това общуване,

да се отговори на потребността от равноправно, партньорско коопериране и сътрудничество между общините.

Вторият обобщен извод е за недостига на обмен на информация и общуване между главните действащи лица в общините от българска страна и съответно с потенциалните им партньори от другата страна на границата. Има много възможности за трансгранично сътрудничество, но информацията за тези възможности наистина е изключително оскъдна. В една от общините всички интервюирани казваха „Това само кмета го знае и разбира...”. Това едва ли е ситуация, допустима за 21 век в европейска страна.

Препоръката е много традиционна – необходимо е **целенасочено информирание на всички потенциални заинтересовани страни и на широката общественост** за възможностите за трансгранично сътрудничество. До сега са изпълнявани проекти, на някои места са отпечатвани материали. За следващи стъпки ще е важно съдържанието на тези материали да отговаря на потребностите на потенциалната аудитория и да се изработи и изпълни адекватен план за разпространение на материалите. За целите на информирание на заинтересованите страни и на широката общественост е важно да се планират паралелно и подходящи други дейности, съответстващи на реалната ситуация.

Когато се планират дейности за информирание и за работа със заинтересованите страни е по-резонно да се мисли не за общини или населени места, а за *общности*. Тогава акцентът и концепцията на информационните стратегии добива друг дизайн.

Трети извод е, че не достига *обменът на информация* и общуването не само вътре в общините, но и *между общините от трансграничния регион*. Има интерес и нагласа за инициативи за културен обмен, те се осъществяват в някаква степен и с определени резултати. Въпросът е, че проведеното проучване показва, че има интерес към трансгранично сътрудничество и в сферата на предприемачеството. Но причината това да не се е случило до сега е липсата на информация и на контакти.

Препоръката е много логична. Необходимо е да се планират **срещи от типа на бизнес форумите**, в които да участват предприемачи от трансграничния регион – не само от конкретните общини, но и от съседните, както и техните бизнес- партньори. Целта на тези срещи би трябвало да е интензивен обмен на информация за наличните ресурси в съответните общини, за условията за обмен на инвестиции и създаване на условия за трансгранични бизнес инициативи. Срещите трябва да са планирани на базата на предварителни проучвания на потребностите и на състоянието (това е просто и нескъпо упражнение), организирани и структурирани, да имат професионални водещи, които да „водят” участниците до необходимите им резултати.

В тази връзка следва още една препоръка. Тя е за планиране на поредица от дейности – материали и семинари за **информирание** на заинтересованите, най-вече от общините в Сърбия, за **стандартите и критериите на Европейския съюз** за произвежданата продукция.

Четвърти извод е свързан с недостига на реален поток на информация или опити за партньорство с „външния свят” на потенциални инвеститори и партньори като инициатива от страна на местните власти или други местни организации и институции. В нито една от общините не е правен опит за целенасочено привличане на интереса на инвеститори, малкото инициативи са базирани на лични контакти или на „проучвания и опипване на почвата” от

външни предприемачи. За сега липсва един анализ на инвестиционния потенциал на района, който да бъде представен през каналите на бизнеса в България и в Европа.

Препоръката е да се подготви целенасочен анализ и се изпълни конкретна **маркетингова стратегия за района**, чрез която да се предизвика интереса на инвеститорите и потенциалните външни партньори. За тази цел да се използват съществуващите канали – асоциации и сдружения на общините, асоциации на инвеститорите, браншовите организации, асоциациите на работодателите и т.н.

Петият извод е свързан с конкретните възможности и потенциала за трансгранично сътрудничество.

- Ясно е, че съществуващите форми на културен обмен трябва да продължат, да се развиват и обогатяват.
- В сферата на туризма е добре да се върви по линията на оформяне на една обща дестинация на базата на анализ на туристическите пазари – двата национални пазара и най-близките европейски пазари. На тази основа може да се оформи визия за развитие на дестинацията (такава визия и план за действия има от 2004 г. и сега може да се актуализира – www.ecotourism.bulgariatravel.org) и на базата на тази визия да се предизвика инвеститорския интерес, както и да се изготви портфолио от конкретни малки проекти, които да се дадат в ръцете на местни предприемачи, НПО, музеи, училища, читалища, просто инициативни хора.
- В сферата на търговията и индустриите възможностите са открити, необходими са стъпките, които са набелязани в препоръките по-горе.
- Като най-полезни се признават дейностите за усъвършенстване на инфраструктурата – транспортни връзки, гранични пунктове, пътища, комуникационни канали.

И няколко бележки „под линия“.

Както в повечето случаи, живите срещи с хората на място са източник на много вдъхновение за нови проекти, но също са източник и на информация за отражението на „институциите и външните консултанти“ в очите на истинските бенефициенти на програмите за подпомагане на местното развитие.

Като цяло без изненада констатираме умерено недоверие към централните институции и консултантския бранш при прилагането на програмите на Европейския съюз. Ето няколко конкретни насоки на това недоверие (Изразните средства не винаги са на респондентите, те си служат в някои случаи с доста остри и понякога нецензурни думи, когато изразяват недоверие или неудовлетворение):

- *Порочна система за оценка на проектите. Никой не се интересува от съдържанието и истинския ефект на едно действие за местните общности, интересуват ги някакви думи, които те са си измислили, а ние не разбираме. Проектите се оценяват от некомпетентни хора, които само изпълняват поръчки.*
- *Проекти и документи на английски. Как може българското правителство да позволи цялата документация да е на чужд език, така че никога никой от реалните бенефициенти да не може да разбере за какво става дума.*
- *Консултанти – измамници. Още се чудят в общините как да покрият разходи за хонорари, които са им искани на ръка, без документ, а често проектите не са финансирани.*
- *Отчитане на семинари и неясни издания. Не са необходими проекти, които не променят нищо в общностите. Само идват и събират подписи да се отчитат разходи за семинари или се издават някакви бройки от издания, в които нищо не се разбира и не е полезно за местните общности.*

Коментарът е само един – хората от местните общности са истинският бенефициент на програмите. Който ги подценява прави голяма грешка и това се връща на гърба на всички ни....

Приложения

1. Задание
2. Методология на изследването
3. Въпросник
4. Запис на интервюта

Задание

1. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

1.1. Страна-бенефициент

България

1.2. Договарящ орган

Община Ковачевци BG 2005/017-457.01.016-3

1.3. Актуално състояние на съответния сектор на предмета на поръчката

Не е приложимо

1.4. Списък на други проекти (изпълнени и изпълнявани в рамките на общината) свързани с предмета на поръчката

Няма

2. ЦЕЛ, ПОДЦЕЛ И ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

2.1. Основна цел

Основната цел на проекта, част от който е настоящият договор, е: разработване и реализация на успешен модел за трансгранично сътрудничество (ТГС) в общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия). Проектът се реализира чрез обединяване на общите интереси и усилията на 4-те целеви общини, местния бизнес и НПО. При успешно реализация на този модел, той ще подкрепи местното социално-икономическо развитие и може да бъде използван като добра практика в други трансгранични райони.

2.2. Подцел

Основна цел на услугата е: Изработване на маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)”. Резултатите от изследването трябва да послужат за изработване на маркетингова и комуникационна стратегии, инвестиционни профили, трансгранична туристическа програма, рекламни и информационни продукти (уеб-портал и база данни) за четирите целеви общини.

2.3. Резултати, които трябва да постигне изпълнителят

- Изработване на качествено маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)” на базата на разработена методология за дълбочинни интервюта на представители на следните целеви групи от района: ръководен екип на общинската администрация и местните органи за самоуправление; представители на местния бизнес; граждански активисти (НПО) и младежки лидери. Изследването трябва да включва не по-малко от 40 (четиридесет) интервюта.

- Изработване на доклад от маркетинговото изследване, който включва анализ за резултатите и изводи за развитие на ТГС между целевите общини.

3. ПРЕДПОСТАВКИ И РИСКОВЕ

3.1. Предпоставки за успешно изпълнение на услугата

- Добър проект за ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия), приет добре от общинските ръководства и от местните общности като полезен за развитие на целевия район.
- Подкрепа от кметовете на целевите общини, местния бизнес и НПО.
- Професионален екип на проекта, който оказва необходимото съдействие за изпълнение на услугата.
- Професионален екип на изпълнителя на услугата, с опит при провеждането на подобни изследвания.
- Планираното маркетингово изследване се прави за пръв път в района. Ето защо, резултатите от изследването са необходими, както за изпълнение на следващите дейности по проекта, така и като източник на полезна информация за общинските администрации в района.

3.2. Рискове

- Променената ситуация в Сърбия след признаването на Косово от страна на България. Известна резервираност на общинското ръководство на Босилеград към общи дейности, вкл. и към проекта за ТГС, след променената ситуация в двустранните отношения. Този риск може да бъде преодолян след срещи и разговори с кмета и експертите на община Босилеград.
- Планираното маркетингово изследване се прави за пръв път в целевия трансграничния район между България и Сърбия и са възможни прояви на известно недоверие и нежелание на респондентите, особено в Босилеград, да дават обективна информация. Този риск може да бъде преодолян след добра подготовка на терена на изследването и подкрепа на Изпълнителя от страна на четиримата кметове и на членовете на екипа на проекта.

4. ОБХВАТ НА ДЕЙНОСТТА

4.1. Общи положения

4.1.1. Описание на услугата – Маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)” е основна дейност в изпълнявания проект. От качествено изработване на изследването и свързания с него доклад, зависи качеството на останалите дейности, които използват осигурената информация и направените изводи. Маркетингово изследване проучва нагласите и разбирането на над 40 респондента в четирите целеви общини за възможностите за развитие на ТГС и на тази база се анализира набраната информация и се правят изводите. Времето за подготовка, извършване на изследването и разработване на доклада е 30 календарни дни.

4.1.2. Географска област, която трябва да се обхване – Общините Ковачевци, Земен, Трекляно, област Перник (България) и Босилеград (Сърбия)

4.1.3. Целеви групи – ръководен екип на общинската администрация и местните органи за самоуправление; представители на местния бизнес; граждански активисти (НПО) и младежки лидери.

4.2. Конкретни дейности

- Изработване на методология на изследването, която включва цели, целеви групи, задачи, методи, въпроси за интервюта, подбор на респонденти.
- Одобрение на методология на изследването от представител на Бенефициента.
- Провеждане на изследването на терена в четирите целеви общини.
- Обобщаване на резултатите, изготвяне на аналитичен доклад и изводи.
- Презентация на доклада.
- Предоставяне на два екземпляра на хартиен носител и два на електронен носител (диск) на доклада и първична информация от проведените интервюта;
- Приемане на доклад – Маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)” с приемо-предавателен протокол.

4.3. Управление на проекта

4.3.1. Отговорен орган – бенефициента и ръководителя на проекта

4.3.2. Структура на управление – кмет – ръководител на проекта – експерти в екип на проекта.

5. ЛОГИСТИКА И СРОКОВЕ

5.1. Местоположение

Мястото на изпълнение на проекта е: Общините Ковачевци, Земен, Трекляно, област Перник (България) и Босилеград (Сърбия)

5.2. Начална дата и период на изпълнение - – деня след влизане в сила на договора; период на изпълнение – 30 календарни дни.

6. ИЗИСКВАНИЯ

6.1. Персонал

6.1.1. Ръководител на изследователски екип: **компетентност** в сферата на маркетингови социологически изследвания; **квалификация и умения**: университетска степен на образование – магистър, западен език, компютърни умения; **основен професионален опит**: последните 5 години да има опит в управление на маркетингови и социологически изследвания; **специфичен професионален опит**: последните 2 години да има опит в управление на маркетингови и социологически проучвания за регионално развитие.

6.1.2. *Изследовател*: **компетентност** в сферата на маркетингови социологически изследвания на терен; **квалификация и умения**: университетска степен на образование – бакалавър, западен език, компютърни умения; **основен професионален опит**: през последните 3 години да има опит в качествени маркетингови и социологически проучвания на терен; **специфичен професионален опит**: през последните 2 години да има опит в маркетингови изследвания в публичната сфера и изготвяне на аналитичен доклад.

6.1.3. *Експерт дълбочинни интервюта*: **компетентност** в сферата на качествени социологически проучвания; **квалификация и умения**: университетска степен на образование – бакалавър, западен език, компютърни умения; **основен професионален опит**: през последните 3 години да има опит в маркетингови и социологически проучвания в публичната сфера; **специфичен професионален опит**: през последните 2 години да има опит в качествени маркетингови и социологически изследвания на терен.

6.1.2 Други експерти

Не е приложимо

6.1.3. Помощен персонал и поддръжка

Не е приложимо

6.2. Материали и услуги, които се осигуряват от изпълнителя – изготвяне на методология за изследване; изготвяне на въпросник за интервю; транспорт на интервюиращите специалисти; цялостна организация за провеждане на интервюта на терен, изготвяне на аналитичен доклад с изводи и презентация на доклада; предоставяне на два екземпляра на хартиен носител и два на електронен носител (диск) на доклада и първична информация от проведените интервюта.

6.3. Оборудване – техника за записване на интервюта; компютри, аудио и видеотехника и софтуер за обработване на интервюта; офис техника за изготвяне на доклади и мултимедийни презентации.

7. ДОКЛАДИ

7.1. Изисквания за изготвяне на докладите – заключителен доклад и презентация на базата на Маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)”, включващ качествен анализ на набраната информация и изводи за развитие на ТГС в целевия район.

7.2. Предаване и одобрение на докладите за напредъка

Не е приложимо

8. КОНТРОЛ И ОЦЕНКА

8.1. Определяне на индикаторите

Договорът се счита за изпълнен успешно при наличието на следните индикатори:

- наличие на качествени дълбочинни интервюта с над 40 реципиента от трансграничния район с представители на посочените по-горе целеви групи.
- заключителен доклад (2 копия на хартия и 2 на електронен носител) с качествен анализ на набраната информация и изводи за развитие на ТГС в целевия район.
- презентация на изследването.

8.2. Специални изисквания

Не е приложимо

**Изследване
на възможностите и модела за трансгранично сътрудничество
в общините Ковачевци, Земен, Трекляно (Република България)
и Босилеград (Република Сърбия)**

МЕТОДОЛОГИЯ

Предварителна информация

Изследването се провежда в рамките на проект „Укрепване на капацитета и партньорството между местните институции, бизнеса и общностите в общините Ковачевци, Земен и Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия) за създаване на модел за трансгранично сътрудничество между малките общини” на Общинска администрация Ковачевци по Програма ФАР „Добросъседство” 2005, България – Сърбия, Устойчиво икономическо развитие

При успешно реализация на този модел, той ще подкрепи местното социално-икономическо развитие и може да бъде използван като добра практика в други трансгранични райони.

Основните проблеми, които проектът ще реши, са:

- недостатъчния капацитет на общинските администрации за управление на трансграничното сътрудничество и на други проекти, финансирани от европейските фондове;
- ниско ниво на информационен обмен и полезни практики между съседните общини от България и Сърбия;
- ниска икономическа активност и висока степен на безработица в общините Ковачевци и Босилеград;
- община Ковачевци е известна със своите фолклорни традиции и културно наследство, които си приличат с тези от района на Босилеград, но между двете общини съществуват малко съвместни дейности в тази посока;
- недостатъчно усвояване и използване на наличните ресурси за развитие на устойчив туризъм в района на проекта.

Проектът предвижда установяване на трайно сътрудничество между партньорите от България и Сърбия в социално-икономическата и в културно-историческата област за развитие на туризма в региона.

Проектът е насочен към основните целеви групи в 4-те общини – местните власти, и МСБ и неправителствени организации (НПО) и младежи.

Дейностите в проекта са в контекста на общинските планове за развитие на 4-те общини за 2007-2013, които включват следните мерки:

□ Развитие на административния капацитет и на сътрудничеството между общините и трансгранични партньори.

□ Развитие и разширяване капацитета на местната икономика чрез сътрудничество с трансгранични партньори; подобряване на културното и историческо наследство и създаване на уникални туристически продукти; увеличаване качеството на туристическите услуги, предлагани в общините; развитие на маркетингови стратегии за превръщане на целевите общини в атрактивна туристическа дестинация.

□ Развиване капацитета за подпомагане на местния бизнес за производството на конкурентни стоки и услуги, включително и свързани с уникалния туристически продукт.

□ Информационният център, който ще се създаде, ще подпомага бъдещите прояви на европейската интеграция и инвеститорска дейност в района; ще се създадат по-добри условия за обучение и информиране; ще се създадат добри практики, свързани с малките общини. Понататъшната дейност на информационния център ще бъдат бизнес-консултациите в подкрепа на местния бизнес, туризъм и инвестиции.

С прилагането на дейностите на проекта се очаква да бъдат постигнати следните резултати:

➤ Създаване на ефективен модел за ТГС, приложим и в други малки общини по българската граница.

➤ Създаване на действащ Информационен център с квалифициран персонал, който да снабдява с качествена информация местната власт и бизнес, НПО и младежи.

➤ Увеличаване капацитета на местните власти за управление и прилагане на практика на модела за ТГС, управление цикъла на проекти и внедряване на европейските политики за регионално развитие.

➤ Повишаване капацитетът на публичните институции в граничния район Ковачевци – Босилеград за изработване реалистични стратегии за развитие – маркетингови и комуникационни стратегии за привличане на инвестиции и предлагане на уникален туристически продукт, базирани върху принципите на сътрудничеството с участието на всички заинтересовани партньори.

➤ Създаване на мрежа от институции в подкрепа на ТГС – придобиване на знания и опит за ефективно партньорство, инициране на проектни предложения, създаване и управление на проекти от общинските администрации и социално-икономическите партньори.

➤ Разработване на инвестиционни профили на Ковачевци, Земен, Трекляно и Босилеград.

➤ Увеличаване достойнието и запознаването с културните характеристики на районите от двете страни на границата и увеличаване ефекта от ТГС.

Задание

Основна цел на услугата е: Изработване на маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)”. Резултатите от изследването трябва да послужат за изработване на маркетингова и комуникационна стратегии, инвестиционни профили, трансгранична туристическа програма, рекламни и информационни продукти (уеб-портал и база данни) за четирите целеви общини.

Резултати, които трябва да постигне изпълнителят:

- Изработване на качествено маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)” на базата на разработена методология за дълбочинни интервюта на представители на следните целеви групи от района: ръководен екип на общинската администрация и местните органи за самоуправление; представители на местния бизнес; граждански активисти (НПО) и младежки лидери. Изследването трябва да включва не по-малко от 40 (четиридесет) интервюта.

Изработване на доклад от маркетинговото изследване, който включва анализ за резултатите и изводи за развитие на ТГС между целевите общини.

Дейности по заданието:

- Изработване на методология на изследването, която включва: цели, целеви групи, задачи, методи, въпроси за интервюта, подбор на респонденти.
- Провеждане на изследването на терена в четирите целеви общини.
- Обобщаване на резултатите, изготвяне на аналитичен доклад и изводи.
- Презентация на доклада.

Изисквания за изготвяне на докладите

Заключителен доклад и презентация на базата на Маркетингово изследване „Възможности за развитие на ТГС между общините Ковачевци, Земен, Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)”, включващ качествен анализ на набраната информация и изводи за развитие на ТГС в целевия район. Представени в два екземпляра на хартия и два екземпляра на електронен носител.

Цели на изследването:

Целта на изследването е да набере информация за състоянието на трансграничното сътрудничество и за нагласите и намеренията на основните целеви групи и заинтересовани страни да участват в ТГС, както и за перспективите и възможностите за социално-икономическо развитие на района.

Конкретните задачи са да се набере и анализира информация относно:

А/ Трансграничното сътрудничество

- съществуващи инициативи и опит за ТГС;
- потребността и насоката на бъдещо ТГС;
- конкретни идеи и готовност за тяхната реализация

Б/ Цялостното социално-икономическо развитие на района

- актуалното състояние на икономическите отрасли през погледа на заинтересованите страни и целевите групи;
- възможности за възстановяване на традиционни отрасли за района;
- механизми и перспективи за привличане на инвестиции и социално-икономически растеж в периода 2009 – 2013 година

Целеви групи и подбор на респонденти:

Основните целеви групи на изследването се определят на базата на ролята и участието на институциите, организациите и социалните групи при осъществяване на транс-граничното сътрудничество и в процеса на социално-икономическото развитие на района.

Могат да се дефинират няколко целеви групи, чиито представители ще бъдат включени като респонденти в изследването:

- Представители на местните власти и общинските администрации – общински съветници, кметове, служители в общинските администрации;
- Представители на общински организации и институции – училища, общински фирми и др.
- Представители на местните подразделения на централните правителствени институции – общински служби на МЗХ и др.
- Представители на НПО – в различни сфери
- Представители на предприемачите и техни сдружения и асоциации.

Подборът на респондентите се извършва на базата на предварително изпратени писма – покани до изчерпателен списък от представители на изброените целеви групи и включване на всички отзовали се.

Съгласно заданието, в изследването ще бъдат обхванати не по-малко от 40 респонденти от територията на четирите целеви общини – Ковачевци, Земен и Трекляно от Република България и Босилеград от Сърбия.

Методи:

Ще бъде приложен методът на структурирано интервю. За целта е разработен въпросник, базиращ се на заданието на клиента. За регистрирането на отговорите няма да се използват записващи устройства, а само запис на ръка и последващо транскрибиране.

За целите на анализа ще се приложат елементи на метода анализ на съдържанието, при който се търси повторемост на теми, проблеми и отношения към тях. Тези два аспекта ще се класифицират по целевите групи.

Приложение 3

ВЪПРОСНИК

Добър ден

Казвам се.....

Знаете, че съм тук в рамките на Проект за ТГС между три общини в България и една – в Сърбия. Българските общини са Ковачевци, Земен и Трекляно, а сръбската община е Босилеград. Инициатор и изпълнител на проекта е Община Ковачевци. Аз съм член от екип, поканен от Община Ковачевци, който има за цел да подготви доклад за възможностите за бъдещото трансгранично сътрудничество на малки общини от двете страни на българо-сръбската граница. За тази цел провеждаме поредица от разговори в четирите общини.

В доклада няма да цитираме името Ви без да сме Ви питали дали сте съгласен.

Моля Ви най-напред да ми кажете няколко думи за себе си, а после ще продължим разговора за Вашите виждания и идеи за това развитие и сътрудничество. Искам предварително да Ви помоля да не се притеснявате да споделите и идеи и разбирания, които не сте сигурни дали са осъществими. Целта сега е да се проучат именно идеи и възможности, да се направи преглед на различни възможности, за да се подготвят възможности за конкретни стъпки през следващите години.

Дата

Град

Име

Позиция, длъжност, как участва и как влияе при вземането на решения, на какви нива, в каква сфера.....

Има ли до сега опит в ТГС? Какви контакти – лични, служебни, публични – фестивали, търговия, обмен и т.н.

А знае ли за други такива примери на ТГС, познава ли хора, които работят по такива проекти, попадал ли е на информация за ТГС..

Какви са Вашите представи за възможностите за трансгранично сътрудничество?

Вие лично или организацията/ фирмата/ институцията бихте ли спечелили в бъдеще от оживяването на тези връзки?

Вие имате ли опит до сега за подобно сътрудничество и ако не, какво е необходимо, за да се установи?

Какво е Вашето виждане за цялостното социално-икономическо развитие на района? Кои са възможните приоритети? Вие конкретно как виждате развитието си?

Може ли да се върнем към съществуващ опит и традиции? Има ли знания и опит, на които може да се базира бъдещо развитие, инициатива?

Необходимо ли е привличането на инвестиции и ако да – в каква област и какви да са тези инвестиции?

Вие лично имате ли интерес да участвате в привличането на такива инвестиции?

Кои са механизмите, според Вас, за установяването на трайни контакти и взаимовръзки в трансграничния район?

Какви идеи за проекти са ви известни в района – отрасли, типове дейности и др. Кои са общите ресурси и условия, на които може да се разчита?

Познавате ли хора/ институции/ организации, които реализират такива проекти?

В каква сфера трябва и е възможно да се реализира ТГС?

- индустрия;
- земеделие;
- търговия;
- туризъм;
- културен обмен, традиции...
- образование;
- опазване на околната среда

Благодаря!

Оставя се телефон и електронна поща, в случай, че покажат, че искат да споделят още нещо....